Sijoitettu lapsi koulussa

Pieni opas sijoitetun lapsen koulunkäynnin tueksi

Lukijalle

Sijaisvanhempi: *Pienellä tytöllä alkoi kolmas luokka. Hän oli jännittänyt monta päivää, kuka on uusi opettaja, ketkä tuttuja luokkatovereita. Koulunaloitusaamuna puhelin soi varhain. Tuttu toisen luokan opettaja soitti ja kertoi uuden opettajan nimen ja keitä tuttuja on tulossa samalle luokalle. Uusi opettaja oli kuulemma äidillinen ja mukava. Tytön päivä oli pelastettu.*

Tämä opas on suunnattu sijoitettujen lasten koulunkäynnistä kiinnostuneille: koulun ja oppilashuollon henkilöstölle, sosiaalityöntekijöille, sijaisvanhemmille ja läheisille. Opas keskittyy huostaanotettujen, sijaisperheisiin sijoitettujen lasten koulunkäyntiin ja hyvinvointiin, mutta soveltuu myös lastensuojelulaitosten ja koulun väliseen yhteistyöhön. Tavoitteena on lisätä tietoa ja yhteistä ymmärrystä sekä kirkastaa kunkin toimijan roolia sijoitettujen lasten koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

Alle 18-vuotiaita sijoitettuja lapsia on Suomessa yli 18 000 ja noin 10 000 näistä on huostaan otettu (THL 2013).

Koulumenestys on tutkitusti tärkeä suojaava tekijä lapsen elämässä. Sijoitetuilla lapsilla keskeytyneet opinnot tai heikot arvosanat ovat riskitekijöitä, jotka heikentävät elämänlaatua aikuisuudessa. Myönteiset koulukokemukset, ammatin saaminen sekä työllistyminen ovat erityisen tärkeitä asioita lapsen tulevaisuuden kannalta.

Kokemustaustastaan johtuen sijoitettu lapsi saattaa tarvita tukea vahvuuksiensa löytämisessä ja hyödyntämisessä, oppimisessa sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja vaativissa tilanteissa. Monelle lapselle koulu on turvapaikka, joka tarjoaa korjaavia kokemuksia. Tiivis monitoimijainen yhteistyö kannattelee lasta.

Opas on kirjoitettu osana Pesäpuu ry:n SISUKAS-projektia. Sitaatit on koottu projektiin osallistuneilta lapsilta ja nuorilta sekä muilta kokemusasiantuntijoilta. Kiitos kaikille oppaan tekoon ja kommentointiin osallistuneille!

Lapsen tärkeät ihmissuhteet

Huostaanottoon ja sijoitukseen johtavat syyt ovat aina yksilöllisiä. Lasta ei koskaan sijoiteta kevyin perustein pois omasta perheestään. Ensisijaisesti pyritään siihen, että hän voisi asua vanhempiensa luona. Ellei kyse ole akuutista kriisitilanteesta, sosiaalityöntekijä pyrkii tukemaan lasta ja hänen perhettään *avohuollon tukitoimin** ennen huostaanottoon ryhtymistä. Lapsi *otetaan huostaan ja sijoitetaan** pois syntymäkodistaan silloin, kun hänestä ei voida kotona huolehtia riittävällä tavalla tai lapsen omasta käytöksestä on vaaraa hänen kasvulleen ja kehitykselleen.

* *katso Pieni sanakirja s. 22 !*

Sijoitetulla lapsella on yleensä ainakin kaksi kotia, toinen vanhempien luona ja toinen sijaishuoltopaikassa. Lasten sijaishuoltopaikkoja ovat perhehoidon eli sijaisperheiden lisäksi ammatilliset perhekodit ja lastensuojelulaitokset. Sijoitetuista lapsista noin puolet asuu sijaisperheissä. Tehtäväänsä valmennetut sijaisvanhemmat huolehtivat heidän luonaan asuvasta lapsesta samalla tavalla kuin mahdollisista biologisista lapsistaan, joista tulee lapsen sijaissisaruksia. Sijaisvanhempana voi toimia myös lapselle ennestään tuttu aikuinen tai lapsen läheinen, esimerkiksi isovanhempi.

Huostaanoton ja sijoituksen jälkeen lapsella on oikeus olla yhteydessä vanhempiinsa ja tavata heitä, mikäli se ei ole lapselle haitaksi. Yhteydenpito-oikeus säilyy myös muihin tärkeisiin läheisiin, kuten sisaruksiin, isovanhempiin ja kummeihin. Omat vanhemmat ja läheiset säilyvät sijoituksen jälkeenkin tärkeinä lapsen mielessä. Lapsi voi ikävöidä heitä ja olla pettynyt, jos tapaamiset peruuntuvat. Lomat ja viikonloppuvierailut kotona saattavat myös heijastua lapsen käyttäytymiseen koulussa.

Sijaisvanhempi: *Oppilaat tekivät tunneilla sukupuita. Meidän tytön sukupuu oli mielenkiintoinen, siellä oli useampi äiti ja isä, mummu ja pappa. Opettaja antoi olla, kysyi vain, onko sinulla lisää sisaruksia muissakin kodeissa, joita haluat tähän lisätä.*

Sijoitettuna ollut nuori: *Koulu ei sujunut ennen sijoitusta, koska huolehtiminen omasta itsestä ja vanhemmasta vei ison osan energiasta. Oli hämmästyttävää huomata, kuinka paljon sijoituksen tuomat arjen rutiinit vaikuttivat jaksamiseen elämässä ja menestymiseen koulussa. Sain keskittyä täysillä siihen, mikä oli ”työtäni” tuolloin – koulunkäyntiin ja leikkimiseen. Ja voi miten ihanaa oli, kun koulusta tullessa kotona odotti valmiina välipala ja sen jälkeen sai keskittyä rauhassa läksyihin.*

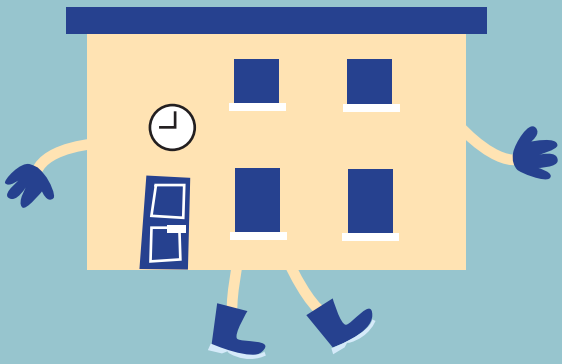

Kiintymyssuhteen vaikutus koulunkäyntiin

Sijoitetut lapset ovat kokeneet elämässään monia muutoksia ja menetyksiä, joiden myötä he ovat saattaneet pettyä aikuisten tarjoamaan hoivaan. Tällä on vaikutusta lapsen kaikkiin myöhempiin vuorovaikutussuhteisiin. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostaminen ja luottaminen aikuiseen voikin olla lapselle erityinen haaste.

Lapset ovat oppineet selviytymään stressaavista tilanteista monesti tavoilla, jotka eivät välttämättä toimi turvallisissa olosuhteissa. Turvattomasti kiintyneillä lapsilla voi esiintyä mm. ylikiltteyttä, vetäytymistä, aggressiivisuutta, uhmakkuutta tai ylivalppautta. Joskus tavalliselta näyttävät asiat voivat palauttaa lapsen mieleen traumaattisen kokemuksen. Tällöin lapsen käytös saattaa vaikuttaa tilanteeseen nähden kummalliselta. Lapsi ei voi tuolloin itse valita toimintatapaansa.

Aikuisen kiinnostunut, hyväksyvä ja empaattinen asennoituminen lapseen toimii korjaavana kokemuksena. Lapsi hyötyy siitä, jos aikuinen torumisen sijaan pyrkii selvittämään, mitä lapsi yrittää viestiä toiminnallaan. Jos lapsi on toiminut sopimusten vastaisesti, häntä autetaan ymmärtämään tekonsa seuraukset ja annetaan mahdollisuus korjata asia. Moni lapsi tarvitsee apua tunteidensa säätelyyn: niiden tunnistamiseen, nimeämiseen ja käsittelyyn.

Kun tunne ottaa lapsesta vallan:

- Pysy rauhallisena, rauhoita lapsi, älä jätä yksin
- Huolehdi, ettei lapsi vahingoita itseään tai toisia
- Rohkaise häntä sitten kertomaan tuntemuksistaan
- Auta lasta tunnistamaan tunteitaan
- Purkakaa yhdessä vaikea tilanne osiin, ja tarkista, että ymmärsit lasta oikein
- Auta ymmärtämään teon seuraamukset ja anna mahdollisuus korjata asia

7/11-hengitys rauhoittaa stressaavassa tilanteessa:

RAUHOITU

1. Hengitä sisään ja laske seitsemään
2. Pidätä hetki
3. Puhalla hitaasti ulos ja laske yhteentoista
4. Toista muutaman kerran

Kehityksen palapeli

Sijaisvanhempi: *Lapsi pystyy leikkimään välitunnilla vain yhden lapsen kanssa kerrallaan. Antakaa hänelle aikaa oppia ryhmätöihin.*

Vaikka useilla sijoitetuilla lapsilla koulu sujuu ongelmitta, monet heistä alisuoriutuvat koulussa. Opettajilla tai vanhemmilla voi olla liian alhaiset odotukset lapsen kyvykkyydestä tai lapsen usko omiin kykyihinsä voi olla heikko. Tuen tarpeen selvittämisen ohella onkin tärkeää huomioida myös lapsen vahvuudet, potentiaali ja kiinnostuksen kohteet.

Lapsen kehitykseen ja oppimiskykyyn vaikuttavat perimän ohella ympäristö- ja psykologiset tekijät. Sijoitetuilla lapsilla saattaa esiintyä viivästymiä kehityksen eri alueilla. Tällöin kehitykselle on tyypillistä palapelimäisyys. Lapsella voi olla elämänkokemusta enemmän kuin monella aikuisella. Joissakin tilanteissa aikuisen roolin ottava lapsi voi kuitenkin olla tunnesäätelytaidoiltaan ikätovereitaan useita vuosia jäljessä.

Vaikeudet tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen alueella saattavat näyttäytyä heikkona itsearvostuksena tai vaikeuksina kaverisuhteissa. Tunnetaitoja vaativat vapaat tilanteet, kuten välitunnit, saattavat muodostaa haasteen lapsen itsesäätelylle. Vaikeus säädellä tunnetiloja voi näkyä häiritsevänä käyttäytymisenä tai vetäytymisenä. Lapsi tarvitseekin aikuisen avukseen itsesäätelyn harjoittelussa. Muutokset tapahtuvat korjaavissa vuorovaikutussuhteissa tuhansien toistojen kautta. Kannustus

ja onnistumiskokemusten lisääminen ovat tärkeitä lapsen itsearvostuksen vahvistamiseksi.

Lapsen vaikeus keskittyä, painaa mieleen ja käsitellä asioita voi olla yhteydessä mieltä kuormittaviin huoliin. Tunteisiin liittyvien kuormitustekijöiden vaikutus voi kestää vuosia, vaikka stressin aiheuttanut tekijä olisi poistunut. Häiriöt varhaisessa vuorovaikutuksessa saattavat ilmetä myös kielellisinä vaikeuksina. Sinnittely osaamisen äärirajoilla kuormittaa lasta. Lasta voidaan auttaa kohtaamalla hänet kehitystasoaan vastaavalla tavalla ja järjestämällä oppimisympäristö lapsen tarpeita tukevaksi.

Pohdi, miten kohtaat lapsen hänen kehitystasonsa mukaisesti.

Voimavarat ja selviytymiskeinot

Säännöllinen perusarki, läsnäolevat aikuiset ja turvalliset kohtaamiset ovat tärkeitä lapselle. Riittävä uni, terveellinen ruoka, liikunta, kaverisuhteet ja mielekkäät harrastukset lisäävät voimavaroja.

Lapsen stressinsietokykyä ja joustavuutta voi kasvattaa tukemalla lapsen myönteistä minäkäsitystä sekä opettamalla tunne-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja. Taide-, taito- ja ilmaisuaineet tarjoavat tähän hyviä mahdollisuuksia. Lapsi hyötyy, kun häntä ohjataan löytämään myönteisiä merkityksiä tapahtuneelle ja keskittymään nykyhetkeen. Vaikeuksien keskellä on tarpeen palauttaa lapsen mieleen aiemmat onnistumisen kokemukset.

Sijoitetun lapsen voi olla hankalaa ottaa vastaan myönteistä palautetta. Aiemmista kokemuksistaan johtuen lapsen on vaikeaa nähdä itsensä hyvänä ja arvokkaana. Positiivinen palaute pienistäkin edistymisaskeleista antaa lapselle tunteen hyväksytyksi tulemisesta. Tämän palautteen on kuitenkin oltava aitoa, perusteltua ja kytkeydyttävä konkreettisiin havaintoihin.

Sijoitettu nuori: *Mul on aina itellä ollu se, että mä uskon siihen että tulevaisuus on hyvä.*

Sijaisvanhempi: *Lapsi on hyvä piirtämään. Se vahvistaa hänen itseluottamustaan matematiikan kiemuroissa.*

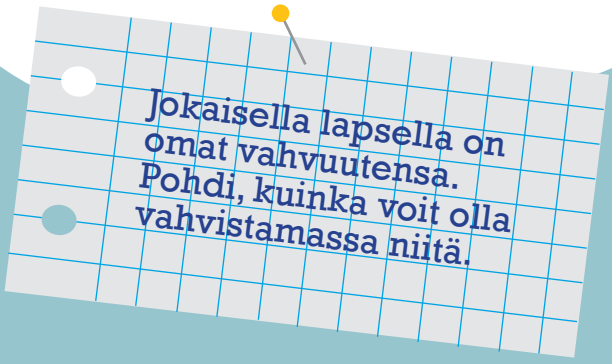

FIKSUT

Jokaisella on omat tapansa huolehtia itsestään ja uusia keinoja on mahdollista oppia.

Fyysisyys
(liikunta, saunominen, nukkuminen)

Ihmiset
(läheisten tuki, toisten auttaminen)

Kuvittelu
(ajattelu ja luovuus, asioiden suhteuttaminen)

Selvittely
(järkeily, ongelmanratkaisu, tärkeysjärjestys)

Usko
(ideologiat, arvot, elämän tarkoitus, myönteinen ajattelu)

:D :'(

Tunteiden ilmaisu
(itku, nauru, puhe, taiteen keinot)

Kriisiterapeutti Ofra Ayalon on luonut selviytymistavoista Basic Ph-mallin, jonka psykologi Tuija Matikka (2006) on suomentanut lyhenteeksi FIKSUT.

Lapsen sosiaalityöntekijä

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tärkein tehtävä on vastata kokonaisvaltaisesti lapsen hyvinvoinnista. Sosiaalityöntekijä ei vastaa arjen huolenpidosta, mutta hänen tulee olla tietoinen lapsen asioista kokonaisuudessaan pystyäkseen arvioimaan ja järjestämään esimerkiksi lapsen tarvitsemia tukitoimia. Lapsen sosiaalityöntekijällä on lapsen menneisyyteen ja nykyhetkeen liittyvää arvokasta tietoa, jolla voi olla vaikutusta myös koulunkäyntiin.

Sosiaalityöntekijä on päävastuussa siitä, että sijoitetun lapsen oikeudet toteutuvat koulussa. Hänen tehtävänään on antaa koululle opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot lapsesta ja häneltä koulu saa myös lapsen huoltajien yhteystiedot. Lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista päätettäessä sosiaalityöntekijän tulee aina tehdä yhteistyötä lapsen, hänen huoltajiensa ja sijaisvanhempiensa sekä opettajan ja muun tarvittavan kouluhenkilöstön kanssa.

Sosiaalityöntekijän osallistuminen lapsen koulupalavereihin on tärkeää. Koulunkäyntiin liittyvistä käytännöistä voidaan sopia myös *asiakassuunnitelmapalaverissa**, jonka sosiaalityöntekijä kutsuu koolle vähintään kerran vuodessa. Sosiaalityöntekijä toimii myös tarvittaessa lapsen laillisena edustajana pedagogisista asioista päätettäessä esimerkiksi silloin, jos tehdään erityisen tuen päätös.

luokanopettaja

vanhemmat ja sijaisvanhemmat

* katso Pieni sanakirja s. 22 !

psykologi

sosiaali-
työntekijä

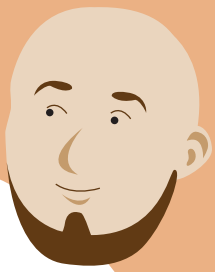

Sijaisvanhemmat, vanhemmat ja kouluyhteistyö

Sijaisvanhempi: *Sydän sykkyrällä. Miten tämä lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi isossa luokassa? Miten hänen lahjansa ja luovuutensa tulee näkyviin, kun hän menee ryhmässä sanattomaksi, näkymättömäksi. Olisiko luokassa joku aikuinen, joka jaksaisi etsiä arkoja silmiä, katsoa hyväksyvästi.*

Sijaisvanhemmat huolehtivat käytännössä arjen kouluyhteistyöstä, kuten allekirjoittavat koepaperit ja kuittaavat poissaolot. Koulu on tärkeä kasvatuskumppani lapsen hyvän arjen rakentajana. Sijaisvanhemmilla on lapsesta asiantuntemusta, mitä kannattaa hyödyntää koulussa. Sijaisvanhemmat eivät kuitenkaan ole lapsen huoltajia, eivätkä voi sosiaalityöntekijän tapaan toimia lapsen laillisena edustajana pedagogisista järjestelyistä päätettäessä.

Huoltajuus säilyy lapsen biologisilla vanhemmilla huostaanoton jälkeenkin ja heillä on oikeus saada tietoa lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista sekä osallistua koulussa pidettäviin palavereihin. Mikäli he eivät pysty osallistumaan lapsen koulupalavereihin, sosiaalityöntekijä tai sijaisvanhemmat voivat toimia tiedon välittäjänä yhteisesti sovitulla tavalla. Näin vanhemmat voivat osaltaan olla tukena koulunkäynnissä mahdollisuuksiensa mukaan. Lapsen onnistumisen kokemukset ja menestyminen koulussa on yleensä vanhemmalle suuri ilo ja ylpeydenaihe.

Tyttö 8 v.: *Minulla on iloinen mieli. Tulee hauska päivä, kun menen isille.*

erityisopettaja

Monitoimijainen yhteistyö

Lapsen aloittaessa koulunkäynnin tai vaihtaessa koulua opetuksen järjestäjällä on oikeus saada sosiaalityöntekijältä ja muilta tahoilta tarvittavat tiedot opetuksen järjestämiseksi. Jotta varmistetaan tarpeellisen tiedon jakaminen heti alussa, olisi hyvä koulun aloituksen tai koulun vaihdon yhteydessä järjestää aloitustapaaminen. Luonteva kokoonkutsuja on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Tapaamisessa kutsutaan saman pöydän ääreen lapsi ja hänen ympärillään olevat tärkeät aikuiset.

Jokaisen lapsen kohdalla sovitaan yksilöllisesti yhteistyössä mukana olevista henkilöistä. Avoin keskustelu, toimiva yhteistyö ja sujuva tiedonkulku eri tahojen välillä on tärkeää, jotta kaikilla on yhteinen ymmärrys vastuunjaoista ja menettelytavoista.

Tapaamisessa jokainen osallistuja kertoo roolistaan lapsen elämässä. Sosiaalityöntekijä antaa samalla koululle yhteystietonsa ja kertoo, millaisissa tilanteissa koulun tulisi olla häneen yhteydessä. On myös tärkeää muistaa välittää lapsen terveystiedot kouluterveydenhoitajalle. Tarvittaessa tulee tehdä terveystarkastus. Aloitustapaamisen aikana on hyvä sopia lapselle tehtävästä hyvinvoinnin ja oppimisvalmiuksien kartoituksesta mahdollisten tuen tarpeiden selvittämiseksi *(kts. 20, SISUKAS-malli)*. Myös esimerkiksi Wilma-tunnusten jakamisesta ja niiden käytöstä voidaan sopia aloitustapaamisessa.

Lapsi haluaa niin kovasti miellyttää kaikkia ja joutuu sen tähden moneen liemeen. Aikuisten on hyvä puhaltaa yhteen hiileen ja osoittaa, että lapsi on hyväksytty, mutta meillä on yhteiset raamit lapsen parhaaksi. (Sijaisvanhempi)

Uusi koulu. Uudet luokkakaverit. Uusi opettaja. Uuden perheen lisäksi tuli roppakaupalla uusia asioita elämään. Uuden opettajan sanat muutama viikko kouluvuoden alettua: ”Jos sä joskus haluat jutella jostain sun elämän asioista, niin tule rohkeasti juttelemaan”, merkitsivät minulle hyvin paljon. Nuo sanat kertoivat, että minusta oltiin kiinnostuneita ja minusta välitettiin. Ja vaikka en kertaakaan jutellut asioistani tuon opettajan kanssa, minulle merkitsi valtavasti se, että tiesin hänen olevan koulussa minua varten. (Sijoitettuna ollut nuori)

Oikeus osallisuuteen ja tukeen koulussa

Lapsen osallisuus koulupalaverissa

Lapsella on oikeus olla paikalla, kun häneen liittyvistä asioista puhutaan ja päätetään. Lapselta tulee aina kysyä, haluaako hän olla palaverissa mukana. Osallisuuteen sisältyy myös mahdollisuus kieltäytyä.

On tärkeää valmistella lapsi tapaamiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapselle kerrotaan tapaamisen syy, käsiteltävät asiat ja keskustellaan siitä, keitä olisi hyvä olla paikalla. Lapsi voi ottaa tapaamiseen mukaan tuekseen valitsemansa läheisen henkilön. Hän voi puhua lapsen puolesta, jos tämä ei itse halua puhua palaverissa.

Lapsen läsnäollessa osallistujien määrä kannattaa olla mahdollisimman pieni. Jokaisen osallistujan on hyvä pohtia, miksi hänen on tärkeää olla paikalla ja miten hän voi olla avuksi yhteistyössä lapsen parhaaksi. Palaverin tulee olla lapsilähtöinen ja voimavarakeskeinen. Tapaamisen jälkeen lapselle läheinen aikuinen käy hänen kanssaan kertaalleen läpi käsitellyt asiat. Näin hän voi auttaa lasta niissä kysymyksissä, jotka ovat mahdollisesti jääneet epäselviksi.

Suojaava tarina ja luottoaikuinen auttavat koulunkäynnissä

Lapsen ja sijaisvanhempien on hyvä miettiä yhdessä totuudenmukainen, mutta lapsen yksityisyyttä suojaava tarina siitä, mitä kaikkea lapsen kannattaa kertoa elämästään kavereille.

Lapsi voi tarvita tai oma-aloitteisesti löytää kouluympäristöstä lähelleen luottoaikuisen. Tämä voi esimerkiksi olla koulunkäynninohjaaja, luokanopettaja tai erityisopettaja. Luottoaikuisen tuki voi olla tarpeen haastavissa sosiaalisia taitoja vaativissa tilanteissa, kuten välitunneilla ja siirtymätilanteissa. Hän voi myös olla lapsen tukena koulupalavereissa. Olennaista on tuntea lapsi mahdollisimman hyvin. Näin aikuinen voi arvioida, mitkä tilanteet kuormittavat lasta eniten ja ennakoida milloin hän mahdollisesti tarvitsee aikuisen lähelleen.

Tyttö 10 v.: *Meidän koulun keittäjä on ihana. Sillä on ihan satunimikin: Ruusumaa. Se hymyilee mulle.*

Sijaisvanhempi: *Koulunkäynnin ohjaaja kannusti pienen pojan koulupäivää kestämällä jatkuvan halailun ja lähellä olon. ”Voiko ohjaaja muuttaa meille kokonaan asumaan?”, kysyi poika yhtenä iltana sijaisperheessä.*

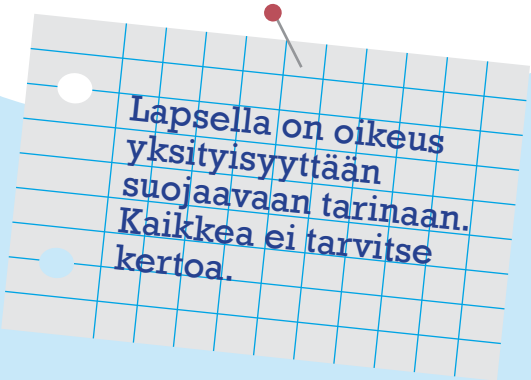

Tukitoimet koulussa

Monet lapset selviävät koulutyöstä ilman varsinaisesti heille suunnattua tukea. Kaikki kuitenkin hyötyvät selkeistä rutiineista ja ennakoitavuudesta. Oppimista tuetaan normaalisti koulun kolmiportaisen tuen keinoin *(kts. 19)*. Ennakoivalla tuella voidaan ehkäistä pulmien syntymistä. Jos esimerkiksi psykologin tutkimuksissa lapsella on havaittu kielellisen alueen pulmia, jotka eivät vielä näy oppiaineissa, opetuksessa on syytä tietoisesti vahvistaa oppilaan kielellisiä taitoja. Myös lapsen elämässä meneillään olevat muutokset voivat vaikeuttaa koulutyöhön keskittymistä. Kokonaistilanteen ollessa hyvin kuormittava voi joskus olla perusteltua esimerkiksi vähentää lapsen koulutehtäviä tai tilapäisesti lyhentää lapsen koulupäivää. Tärkeää on myös kuulla, missä asioissa ja millä tavalla lapsi itse toivoisi saavansa tukea.

Kunnalla, johon lapsi on sijoitettu, on velvollisuus järjestää lapsen perusopetus. Lapsen asuinkunta ja sijoittajakunta (kotikunta) ovat velvollisia yhteistyössä järjestämään lapsen koulunkäyntiin liittyvät palvelut ja tukitoimet. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle sijoitetun oppilaan perusopetuksesta aiheutuneet kustannukset. Kustannusten tulee olla kyseisen oppilaan kannalta välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi. Esimerkiksi koulunkäynninohjaajan palkkaamisesta aiheutuneet kulut sijoittajakunta korvaa siltä osin, kun ohjaajan toiminta kohdistuu kyseessä olevaan lapseen.

Poika 9 v.: *Matematiikan koe on nyt helpompi, kun saan vain yhden tehtävän kerrallaan.*

Kolmiportaisen tuen malli koulussa

Tarvitaan pedagoginen selvitys ja HOJKS ▶ **3.**

Erityistä tukea saavat ne, joille tehostettu tuki ei riitä. Yksilölliset oppiainetavoitteet ovat mahdolliset.

Tarvitaan pedagoginen arvio ja oppimis-suunnitelma ▶ **2.**

Tehostettu tuki koskee oppilaita, jotka tarvitsevat koulunkäyntiinsä jatkuvasti tukea tai useita tuen muotoja.

1.

Yleinen tuki koskee kaikkia oppilaita, jotka tarvitsevat oppimisessaan tilapäistä tukea esimerkiksi oltuaan sairauden vuoksi poissa koulusta, tai varmistaakseen taitojaan koetta varten.

Kts. lisää www.oph.fi

Opettajan muistilista:

- ☐ Anna palautetta onnistumisista
- ☐ Tue selviytymistä tunnetaitoja vahvistamalla
- ☐ Luo turvallisuutta ennakoimalla haastavat tilanteet
- ☐ Luo selkeyttä rutiineilla ja visualisoinnilla
- ☐ Pysy rinnalla muutos- ja siirtymätilanteissa

! Muista lisäksi, että vahvat alkuopetuksessa hankitut perustaidot kannattelevat oppimisessa perus- ja jatko-opintojen aikana.

SISUKAS-malli tukena koulunkäynnissä

SISUKAS on monitoimijainen tukimalli sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Mallissa tiivistetään lapsen ympärillä olevien aikuisten välistä yhteistyötä ja rakennetaan oppimisympäristö lapsen tarpeita vastaavaksi. SISUKAS-työskentelymalli voi sijoittua oppilas- ja opiskelijahuoltolain yksilölliseen oppilas- ja opiskelijahuoltoon.

1 Sosiaalityöntekijän yhteydenotto sijaisperheeseen ja kouluun

2 Aloitustapaaminen

3 Pedagoginen ja psykologinen kartoitus

Terveydentilan kartoittaminen

4 Yhteenveto vahvuuksista ja mahdollisista tuen tarpeista

5 Palaute lapselle, sijaisperheelle / lapsen vanhemmille ja koululle

6 Yksilöllisen oppimissuunnitelman laadinta yhteistyönä

7 Tuki ja seuranta kahden vuoden ajan (4 krt/vuosi)

8 Pedagoginen ja psykologinen uusintakartoitus tukitoimien vaikuttavuuden arvioimiseksi

9 Seurannan jatkaminen yläkoulun loppuun saakka

Opettajien pitäisi huomata näkymättömät lapset koulussa. Ujouteen ja hiljaisuuteen on usein jokin syy. Miksi kukaan ei kysy eikä ota selvää asiasta? (Sijoitettu nuori)

Minua auttaa koulussa se, jos opettaja luottaa minuun. Jonkun täytyy kannustaa ja sanoa, että olen menossa oikeaan suuntaan. (Sijoitettu nuori)

Pahinta on kiusaaminen, koska silloin tuntee itsensä niin arvottomaksi. Olisin halunnut tuntea olevani turvassa ja vahva. Että olisi opetettu, kuinka saa itseluottamusta. Ja miten ryhmässä toimitaan. Tällaista pitäisi opettaa koulussa. (Sijoitettu nuori)

Lisätietoja SISUKAS-mallista ja käsikirjasta löydät osoitteesta *www.sijoitettulapsikoulussa.fi*

Pieni sanakirja

Asiakas-suunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, joka on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma tehdään yhteistyössä laissa määriteltyjen henkilöiden kanssa ja myös esimerkiksi opettaja voi olla osan aikaa mukana. Asiakassuunnitelmaan kirjataan mm. tuen ja palvelujen tarve ja tavoitteet, tarvittavat palvelut sekä eriävät mielipiteet.

Avohuollon tukitoimi

Tukitoimilla pyritään tukemaan lapsen ja perheen arkea ja lapsen kasvatusta. Tukitoimet voivat sisältää esimerkiksi taloudellista apua, perhetyötä tai tukiperheen järjestämistä.

Lastensuojelu-ilmoitus

Oikeus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on jokaisella. Lasten ja perheiden parissa työskentelevät viranomaiset ovat kuitenkin velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen aina, kun heillä syntyy huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoli voi liittyä lapsen omaan käyttäytymiseen, kodin olosuhteisiin ja / tai huolenpidon puutteeseen. Ilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimeen.

Huostaanotto ja sijoitus

Lapsen huostaanotto on aina viimesijainen toimenpide, johon lastensuojelu ryhtyy. Huostaanotto tehdään vain, jos ongelmat ovat todella vakavia, muut tukitoimet eivät riitä ja sijoitus on lapsen edun mukainen. Vastuu huostaan otetun lapsen asuinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta siirtyy vanhemmilta viranomaisille kunnan sosiaalitoimeen. Huostaanotto on voimassa niin kauan, kuin lapsi sitä tarvitsee ja päättyy viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta.

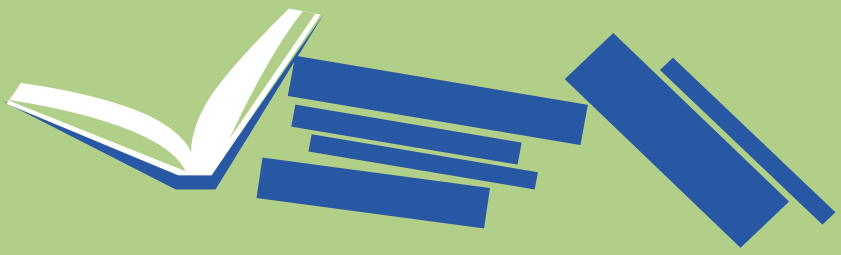

Kirjallisuutta:

- Heino, T. & Oranen, M. (2012). Lastensuojelun asiakkaiden koulunkäynti – erityistäkö? Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere/Tallinna: Osuuskunta. Vastapaino ja Lastensuojelun Keskusliitto. 217–247.
- Hughes, D. (2011). Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-kustannus.
- Ketola, J. (2008). toim. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lapsen ja vanhemman tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lastensuojelu (2013). Tilastoraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Matikka, T. (2006). Näin selviydyn, kun kriisi uhkaa. Tiede-lehti 4/2006, 38–39.
- Nuorten äänet/Ungas röst (2015). Projekt: Nordens Barn – Fokus på barn i fosterhem. Nordens Välfärdcenter.
- Räty, T. (2012). Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Bookwell Oy.
- Uskomme sinuun – usko sinäkin (2011). Lastensuojelun käsikirja nuorilta nuorille. Äänekoski: Pesäpuu ry & Lastensuojelun Keskusliitto.

Lisätietoa:

- *www.sijoitettulapsikoulussa.fi*
- *www.lastensuojeluinfo.fi*
- *www.asiaalastensuojelusta.fi*
- *www.lastensuojelunkäsikirja.fi*
- *www.finlex.fi*
- *www.oph.fi*
- *www.skolfam.se*

Muista

Lapsen sosiaalityöntekijä:

Puh.

Koulumenestys on tutkitusti tärkein sijoitetun lapsen hyvinvointia ennustava tekijä aikuisuudessa. Koulun rooli kasvatuskumppanina sijaisperheille ja lastensuojelulaitoksille onkin merkittävä. Hyvän sijaishuollon tavoite on se, että lapsi voisi elää ihan tavallista elämää. Siinä suhteessa koulu kutsuu sijoitettua lasta normaaliin arkeen.

Tämä pieni opas on osa Pesäpuu ry:n **SISUKAS 2012–2016** -projektia, jossa on kehitetty tukimalli sijoitetun lapsen koulupolulle. Mallin esikuvana on ollut ruotsalainen Skolfam®-malli.

Opas on suunnattu sijoitettujen lasten koulunkäynnistä kiinnostuneille: koulun ja oppilashuollon henkilöstölle, sosiaalityöntekijöille, sijaisvanhemmille ja läheisille. Tavoitteena on lisätä tietoa ja yhteistä ymmärrystä sekä kirkastaa kunkin toimijan roolia sijoitettujen lasten koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

Jokaisen lapsen ainutlaatuisuus ansaitsee tulla nähdyksi!

Pesäpuu ry

Emma & Elias – PIDETÄÄN HUOLTA LAPSISTA

RAY TUKEE – RAY STÖDER

Oppaan sisältö: SISUKAS-projekti Kuvitus ja taitto: Ruut Kiiskilä